

Abonnement pour un an:

250 piastres

Edition spéciale 500 piastres

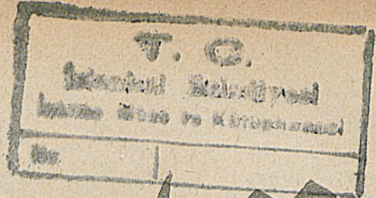
Adresse:

Idjtihad Constantinople

Téléph-St, 865

XXème ANNÉE

1 Avril 1925—No 177

اجتهاد

فلسفی ، اجتماعی ، ادبی ، اقتصادی مجموعہ

اوتمان: سہ ماہی [۲۴ نسخہ]

داخل ایچون ۰۲ خارج ایچون
۲ ۱/۴ اعلا کاغذایی ۰ ایرادر .

اداره خانہ سی

جفال اوغاندہ « اجتهاد ٹھوی »

تلفون : استانبول ۸۶۵

یکرمینچی سنہ

نومرو ۱۷۷ - ۱ نیسان ۱۹۲۵

انسانياتى «انسانيات» تعريه قيصه جه افاده ايتديكى زمان
« بيلمه يور ، ياكاش ترجمه ايدىيور ! » ديمك ددوغرى
اولاماز ...

«اومانيتيه» تدرىساتى نه در!

اسماعيل حقى

عقل سليم

۲

برنجى بحث — مقدمه

سیرتى ، تبعه سنك ذهنى شاشيرتايه پك مستعد رحكمدار
مطلق ايله اداره اولونان برکشور وار . بو حكمدار ،
بيلينمك ، سويلك ، اطاعت ايدليك ايسيتور؛ فقط هيچ
برزمان كندينى كوسترميور ، و هرشى ، حقنده ايدنييله
بيان معلوماتى مشكوك قيلمائه ساعى در . حكم وساطنته
تابع اقوام ، غير مرئى حكمدارلرينك سحيه سى وقانونلرى
حقنده ، وكلاسنك ويرديكى فكرلردن باشقا فكرلره ملك
دكل ؛ وكلا دخی ، خداوندلرينك سحيه وقوانيني حقنده
هيچ بر فكره ملك اولمادقلىنى ، بو خداونده كيدن
يولارك ناپل مرور اولديغى ، نيات وصفانك تماماً ناقابل
فهم وادراك بولونديغى قبول ايدرلر . ديكر طرفده ،
و . ائط اجرائيه سى اولدوقلىنى سويله دكلىرى افنديلردن
صدورينى ادعا ايتديكلىرى امرلر حقنده بو وكلا آردسند
اتفاق يوقدر ، امپراطورلغك هر ولايتنده بواصرلرى باشقا
باشقا اعلان ايدرلر . يكدىكلىرىنى تذييل ايدرلر ، برى
برلرينه مكر ، ساخته كارديرلر ؛ اعلانى وظيفه ايدنديكلىرى
امرلر ، فرمانلر وضوحدن عارى در . بواصرلر ، فرمانلر ،
تعليم و تنويرينه مخصوص اولدوقلىرى تبعه نك عقل ايرديره
مهيجه چكى ، معاننى بولاماياجاغى معالردر . كيزلى حكمدارك
قانونلرى ، زجانه رده مفسرلر دىحتاجدر ؛ فقط بونلر تفسير ايدنلر
معناى حقيقى حقنده دائمى منازعه ددرلر . داهاسى وار :
بونلر كندى ، كندىلر يله ده مطابق دكلدرلر . كيزلى حكمدارلر بيه
دائر ايتديكلىرى روايتلر ك كافى برتناقصر طوقومه سندن
باشقا برشى دكلدر ، هيچ بر لكه سويله مزملر ، كه در حال
تكذيب ايديلش بولونماسين ؛ بوخفى حكمدارك صوك
درجه ده اى اولديغى سويلرلر ، حالبو كه اونك اراده لرندن
شكايت ايمه ين كيمسه يوقدر ؛ نامتناهى بر درجه ده حكيم

« اومانيتيه » كله سنى « انسانيات » ايله ايلك دفعه
ترجمه ايدن ذات ضيا كوك آلپ در . (۱) بن انسانيات
كله سنى بويوك متفكر بويله ترجمه ايتش ديه كوركورينه
قوللانمايورم ؛ بوكله يى دوغرى اولدينى ايجون ، « اومانيتيه »
فكرينه اك صادق بر ترجمه اوله رق بولديغم ايجون
قوللانمايورم ..

اومانيتيه تدرىساتنك غايه سى « چوجو غك روحنده خاتة
انسانى اولان فكر و حسلىرى اويانديرمق ، چوجو غك
روحنه انسانيتك روحنى علاوه ايتكدر ... » اونك ايجون
« اومانيتيه تحصيلى » نى « انسانيات تحصيلى » ديه ترجمه
ايتك دوغرى در .

بو تحصيل نلردن عبارت در ؟ اولادىيات ، چونكه
ادبياتك برنجى موضوعى انسانيت و انسانى قيمتلردر . چونكه
« ادبيات بشرى روحك اك حرواك كنيش افاده سى در . »
بناء عليه ادبيات انسانيات تحصيلنك تلى در . عيى ملاحظه
ايله فلسفه تحصيلى اونك تتوجى اولمق لازم كلىر .

فقط انسانيات تحصيلى ادبياتله فلسفه دن عبارت دكل در .
انسانى حرث ياكىز بونلردن تشكىل ايتمز . ادبيات و فلسفه كى
رياضيات و ماديات علملرى ده انسانيات جامع ه سنه كيرد بيلير .
الوبريكه بو علملر ك انسانى جهللىرى يعنى روحللىرى ،
اصرللىرى ، پرنسپللىرى ، نتيجه للى ، تكامل تاريخللىرى
واجتماعى نتيجه للى خلاصه انسانى و اخلاقى اولان جهللىرى
تدرىس ايدلسين . اوزمان بو علملر مادى علملر اولمقدن
چيقوب انسانى علملر موقعنه كچرلر ... (۲) بوشر طرله
تدرىس ايديلن ماده علملرينه « علمى انسانيات :
Humanités scientifiques ديورلر . ناصل كه انسانياتك
ديكر قسملرينه « قلاسيك انسانيات » ديمتلردر .

شو تقديرجه اومانيتيه ديدنجه برى بونلر ياكىز قلاسيك
اومانيتيه نى آ كلاينجه اكسيك آكلادى ! « ديمك ناصل
دوغرى دكسه ، آدامك برى ده كرك قلاسيك كرك علمى

(۱) و علم مجموعه سنده

(۲) آفرده فوييه

بو علمه « ملڪوت الظلمات Royaume de ténèbres » ساکن اولديني اسمي ويرير . بو مملڪت ، هرڪسك ، ساکن اولديني علمده بيله يلدلڪاري قانونلره مخالف قانونلره پيرو اولديني بر مملڪت در .

بو عجيب خطلده نور ، ظلمات در ؛ وعقل سليم ، جنونه استحاله ايدر بو علم ، « تهولوجيا » [الهيات ، علم دين علم عقائد] تسميه اولونور و بو تهولوجيا ، عقل بشره بر تحقير دائمدر .

« اكر » لري « علم الهی » لري « محتمل كه .. » لري بری بری اوزره رينه ييغه ييغه ، اك واضح بيلكيلىرى اونوتدوراجاق و اك مثبت حقيقتلىرى شهبه دوشورمچك درجهده انسانلرك ذهنلرني تشويش ايتيه مستعد ، ربط وسبكدن عارى خويرات برسستم ، برمنظوسه وجوده كتيره بيلمشلردر . بومرتب « غالياسيا » [۱] ايله انسان ايچون طبيعت ناقابل ايضاح برمعا اولمشدر ؛ مرئي عالم ، [عالم شهود] غير مرئي خطلره ير آچاق اوزره ناياب اولمشدر ؛ مخترع يكانهسى اولديني اوهام مملكتنه يكانه رهنمالق ايدمىلن مخيله ترك موقع ايتيه ، عقل مجبور ايدلمشدر .

مبحث ۳ - انسان نه زاهد نه « ده يست اولاراق طوغماز . هر دينك پرنسپللى الله فكلرلى اوزره رينه مؤسسدر : حالبوكه حواسنك هيچ برى ، اوزره رينه اجرى تاثير ايتمين [حواسك هيچ ريله حس ومعاينه اولونامايان] بر ذات Etre حقنده حقيقى فكلرله مالك اولماق انسانلر ايچون محالدر . بتون فكلرلرمن ، حواسمن واسطه سيلاه ، بزده بر تاثير اجرا وانطباع حاصل ايدن ماده لرك ، شيلرك تمثيللىرى [Représentation] ، تصوير لريارلر . ذهن خارجنده بر موضوعى ، برمادهسى اولمايان الله فكلرى ، بزم كوزمرك اوكنه نه كتيره بيلير ؛ بويه بر فكر ، مؤثرسز آثار قادار غير ممكن دكليدر ؟

ذهن خارجنده بر ابتدائى انموذجى ، بر نسخه اصليهسى [بر Prototype] بولونمايان بر فكر ، بروهمدن باشقا برشميدر ؛ بونكله برار بعضى اساتذء عقائد ، الله فكلرينك بزده همزاد اولديني يعنى انسانلر رحم مادردن اعتبار ابو الله فكلرينه مالك بولوندىلرني وبو فكلرى حامل اولاراق

Sage اولديني فرض ايديلير ؛ حالبوكه اداره سنده هرشى منطقه و عقل سليمه مخالف كورونور . عبدالتى مدح اولونور ؛ حالبوكه تبعه سنك اك ايليرى ، عموميتله ، اك آزماساعده ونعمته مظهر درلر . هر شئي كوردىكي ، هر يرده حاضر و ناظر اولديني تايمين اولونور ؛ حالبوكه بو حاضر و ناظرلق هيچ بر شئي مفيد اولميور . نظام وانتظام محي اولديني سويله نير ؛ حالبوكه مملكتينده هر شى هرج ومرج ، اعتشاش ايچنده در . هر شئي كندى ياپار ؛ حالبوكه وقايع ، پروژهلرينه نادرآ مطابق ظهور ايدر . هر شئي قبل الوقوع كورور ، فقط هيچ بر شئي وقوعنه مانع اولماز ؛ كنديسنه تعرض و تجاوزه قارشى صبر و تحمل يوقدر بونكله برابر كنديسنه تجاوز ايدمى بيلميه هر كسى قادر قيلار . آثارنده علمى ، كلاتى حيرانيتله تماشا اولونور ، حالبوكه نقايص ايله مالى بولونان اثرلى قيصه عمر ليدرلر . على الدوام ، ياقاق ، بوزماق صوكره ، ايشندن اصلا ممنون قالماسزين ياپديغى تعمير ايتمكه مشغول در . هر تشبثنده ، كندى جلال وشاندن باشقا بر شى مراد دكلدر ؛ حالبوكه جلال وشانيله تجيل اولونمايه هيچ دسترس اولماز . منحصرآ تبعه سنك رفاهنه چاليشير ؛ تبعهسى ايسه ، اكثريت اعتباريله ، حوائج ضروريه دن محرومدر . احسان وانعامنه مظهر ايديلش كيبي كورونلر ، على العموم ، حلا رندن اك آز خوشنود اولانلردر ؛ بونارك همان جملهسى ، عظمتنه حيران وحكمت بالغه سته تجيل خوان اولماقندن ، ايليكنه تاپامندن ، عدالتندن قورقماقندن ، اصلا اطاعت ايتمديكلى اوامريني تعظيمدن فارغ اولمادىقلى خداوندلرينه قارشى لايته قطع عصيان حالنده بولونورلر .

بو كشور ، دنيا در ؛ بو حكمدار ، الله در ؛ وكلاسى راهب لدر ؛ تبعهسى ، انسان لدر .

ايكنجى مبحث

تهولوجيا - الهيات نه در ؟

موضوعى يالكنز آكلاشيله از شيلر اولان بر علم واردر . ديكر بتون علومك خارجنده ، بو علم ، حواسمنزله تدقيق وتقدير اولونامايان شيلرله مشغول اولور . هوبس Hobbes

صاحب الخیرات حاجی زین العابدین مرحوم

افندم

ایکی اوچ آی اول ارتحال ایدن ا کو، اشرفندن حاجی زین العابدین حقنده احتیاسات و خاطراتی، وقوع ولان ارزوکز اوزرینه، تقدیم ایدیورم:

یا لکنز تورک دیارنده دکل تکمیل اسلام جهاننده بر مثلنه تصادف ایدیه مین و آذربایجانک علمی، اقتصادی انتباهنده دوقسان سنه قدر علمدارلق ایدن بویوکسک آدمک حیاته یقیناً واقف اولمق دولایسه یله یازدقلم سراپا مشاهده یه مستعد در.

دوس - ژاپون محاربه سندن بر از صوکره ایدی . بنده کز حاجی بک یانه کتدم، کوردم که یالکنز امضاسنی یازایلین بوامی بویوک آدم، اوچ بوجوق ملیونلق نفقاس تورکی او یاندریمق ایچین کیسه سنی آچمش، پاره آقیتور . استانبولده سلطان عبدالحمید مطبعه لری قاپاندریر، تورکجه جدی اثرلرک تحریر و نشریتی منع ایدر، موجود تألیفات یاندریرکن قفقاسیانک محمد علی پاشاسی دیه جکم، حاجی، کیسه هیتندن تورک مطبعه سی آچیور، اسلام حقوقی روس وارمنیلر قارشى مدافعه ایچین روسجه (قاسی) ، تورکجه، (جیات) غزته لری چیقارتیور، هر ایکسینده دائماً حمایه الهه دیکی دکرلی محررلرک اداره سنه تودیع ایدیوردی . دیگر طرفدن (فیوضات) اسمنده غایت مفید بر مجموعه نشر ایتدیریوردی که سر محرری الیوم طبعه مزک مدرسلرندن حسین زاده علی بک ایدی . علی بکک تولستوئی اوزرینه یازدیغی نفیس مقاله لری حالا خاطرلارم . اووقته قدر یا کوايله استانبول اراسنده هیج برنوع مناسبت فکریه و علمیه یوقری بو مناسبتی ایلک دفعه وجوده کتیرن، حسین زاده علی بک، فقیر و شاعر احمد کمال بک در . هر اوچمزی ده حمایه ایدن مرحوم حاجی ایدی .

حاجی، بوتون اومدهش ثروتنه رغماً غایت ساده کینر، سوک درجه ساده قونوشور، تکلفسز بر ذات ایدی . اونک ایچون درکه حاجی، نشر ایتدیردیکی کتاب و غزته لرک قونوشولورکی یازیلانسی امر ایدردی .

دو عدقلرینی ادعا ایدرنر . هر پرنسپ بر حکم در؛ هر حکم تجربه اثریدر : تجربه آنجاق حواس مزک ایشاه مه سیله قازانیلر : بوندن شو استنتاج اولونور، که دینی پرده نسپیلر شبهه سز برشی اوزرینه استناد ایتمز و اصلاً همزاد دکلردر : یعنی الله فکری و دین پرده نسپیلری انسانده قطعاً جلی دکلدرلر .

دردنجی مبحث : باللهه ایناتاق لابد دکلدر والامعقولی اونی هیچ دوشونمک در :

هر دینی سیستم، آنجاق الهک و انسانک طبیعتی و بونلرک آرهنده موجود مناسبات اوزرینه تألیس ایده بیلر . فقط بو مناسباتک موجودیت حقیقه و فعلیه سی حقنده بر حکم ویرمک ایچون طبیعت الهیه حقنده بعضی فکرلره مالک اولماق لازم کایر حالبوکه بتون جهان کنه الهی ناقابل ادراک دیسه بزد باغیر ماقده و دیگر طرفندن بونا قابل فهم الهیه صفتلر تعیین اتمکدن و انسانک بو غیر قابل فهم الهی تصدیقندن مستغنی اولاما باجانی آمین دن بر آن فارغ اولما ماقده درلر .

انسانلر ایچون که مهم اولارشی . ان تام و نظمی ر آکلاماق امکالنر لغنده بولونلری در . اگر الله انسان ایچون غیر قابل ادراک ایه اونی هیچ دوشونمک ال معقول طریق کورونور؛ فقط دین، انسانک، برجایت ایشاه مش اولماق سزین، الهی خاطرندن چه قراما باجانی حکمنی ویرمک در .

کوزل قادین

کوزل قادین ! نه ده دایر، بیاض کینمشکز !
حقیقتاً، جیجیم، اولکر قادار شیرینمشکز !
سریری کولرک اوستنده برکینمشکز؛
تنزل ایشمشکز، ارضه ئویله ایشمشکز !

❦

کوزل نه وارسه بوعلمده، هب دوشوندم بن،
سزکله ئولچوله مه زلر، کوزل قادین، ج ا ا .
سایه نستکیز بلیدر او کوزلردن،
تنزل ایشمشکز، ارضه ئویله ایشمشکز !

جناب محی الدین